

Timur ve İrfanın İki Yüzü: Timur'un Rum Diyarı Şeyhlerinden Otman Baba ve Şeyh Bedreddin ile Bağlantısı

Timur and the Two Faces of Knowledge: Timur's Connection with the Sheiks of the Rum Diyarı, Otman Baba and Sheikh Bedreddin

Meltem Ösün
Sorumlu Yazar / Correspondence
Medine Ülker
Rabia Öztaş

Özet

Bu çalışma, Timur etrafındaki Otman Baba ve Şeyh Bedreddin isimli iki şeyhi konu edinmektedir. Günümüzde Otman Baba ve Şeyh Bedreddin'in isimleri kendilerine bağlı topluluklarca hala anılmaktadır. Otman Baba Velayetnamesinin verdiği bilgiye göre Timur ile Horasan'dan Rum diyarına gelmiştir. Şeyh Bedreddin ise Tebriz'de Timur ile görüşmüştür. Her iki şeyhin menakıbında, Timur'dan bahsedilmekte ve Timur ile ilişkileri hakkında bilgi verilmektedir. Timur ve Yıldırım Beyazıt arasındaki Ankara Savaşı ile değerlendirilen siyasi ve askeri ilişkinin dışında Timur'un Anadolu'ya hareketinde yanında birçok âlim ve şeyh ile hareket ettiği ya da onun ile birçok âlim ve şeyhin görüştüğü kaynaklarda yer almaktadır. Bu husus alanın sorunlu kısmına işaret etmekte ve bu sorunun aşılmasına katkı sağlamaktadır. Timur ile birlikte hareket eden ve yer değiştiren sosyal çevre ve yaşadıkları mekan, alanın daha geniş ve çerçeveli olduğuna dikkat çekebilecek bir örnek sunmaktadır. Buna göre Otman Baba ve Şeyh Bedreddin, Timur zamanında yaşamış ve Timur sonrasında birçok faaliyet yürütmüştür. Otman Baba Velayetnamesinin verdiği bilgiye göre Timur ile Horasan'dan gelmiş ve metindeki tek bir cümleyle Anadolu'nun Horasan ile ilişkisini sürdürdüğüne vurgu yapılmıştır. Otman Baba'nın seyahati ve güzergahı dikkate alınacak olursa Horasan ırfanı Azerbaycan'da devam ettirilmiş ve Anadolu'ya ulaşmıştır. Bununla birlikte Timur dönemi ve sonrasında Horasan, Azerbaycan ve Anadolu'da ortaya çıkan sufi veya dini hareketler içerisinde Şeyh Bedreddin hareketi önemli bir yere sahiptir. Şeyh Bedreddin hareketi, siyasi ve idari düşünce ve anlayışın tartışıldığı ve farklı bir anlayışın icra edildiği yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Timur, Ankara Savaşı, Otman Baba, Şeyh Bedreddin, Rum Diyarı - Anadolu.

Abstract

This study deals with two sheiks named Otman Baba and Şeyh Bedreddin around Timur. Today, the names of Otman Baba and Sheikh Bedreddin are still remembered by their affiliated communities. Otman Baba came to the Rum Diyarı from Khorasan with Timur. Sheikh Bedreddin met with Timur in Tabriz. In the legends of both sheikhs, Timur is mentioned and information is given about his relations with Timur. The political and military relationship, evaluated with the Battle of Ankara between Timur and Yıldırım Beyazıt, has a transference determined by the parties' own points of view. Apart from the political and military transmission, it is stated in the sources that Timur acted with many scholars and sheiks in his movement to Anatolia or that many scholars and sheiks met with him. This point both points to the problematic part of the field and provides an example that can draw attention to the wider and framed field that will contribute to overcoming this problem. According to this, both Otman Baba and Sheikh Bedreddin lived in Timur's time and carried out many activities after Timur. As a result, Timur brought Otman Baba with him from Khorasan and continued the relationship of Anatolia with Khorasan. The last connection with Horasan as the source of Anatolian wisdom was provided by Otman Baba. Later, the knowledge of Khorasan continued in Azerbaijan and reached Anatolia. However, Sheikh Bedreddin movement has an important place among the sufi or religious movements that emerged in Khorasan, Azerbaijan and Anatolia during and after the Timurid period. Sheikh Bedreddin movement was the beginning of a new era in which political and administrative thought and understanding were discussed and a different understanding was practiced.

Keywords: Timur, Ankara War, Otman Baba, Sheikh Bedreddin, Rum Diyarı – Anatolia.

Giriş

Rum diyarında yaşayan eren ve evliyanın kaynağı Türkistan, Horasan ve Azerbaycan'dır. Bu mekanlarla aktarılan ve irfan kaynağı olarak yukarıda isimleri verilen mekanlarla kendilerini ilişkilendiren toplulukların marifet anlayışını anlatmak için de kullanılmakta ve Türkistan – Horasan ekolu olarak da ifade edilmektedir. Rum ve Balkan topraklarında isimleri halen anılan birçok eren ve evliya da Türkistan ve Horasan bağlantısı ile anlatılmaktadır. Bu zatlar sahabe yolunu takip ederek Roma topraklarına ulaşmış ve bu güzergâhı takip eden göç eden kitleler halinde topluluklar olmuştur (Taşgın, 2017, s. 145-160; Taşgın-Atay, 2019, s. 155-184). Türkistan'dan Rumeli'ye gerçekleşen göçlerin akış ve biçiminden farklı iki etken askeri alandan başlayarak toplumsal kurumları etkileyerek yerleşik olanı ya yıktı ya da zayıflatarak yeni ve farklı oluşumlara neden olan Cengiz ve Timur'un ortaya çıkışıdır. Neredeyse adı geçen coğrafyanın tamamını kapsayacak şekilde göçerler her yere dağıldılar. Diğer yandan Cengiz ve Timur ile birlikte adı geçen topraklardan gerçekleşen göçlerle karışım meydana gelmiş ve toplulukların bütün coğrafyayı birbirine bağlamıştır. Bağlantıyı sağlayan göçlerin kaynağı ise Cengiz ve Timur'dur.

Timur'un askeri faaliyetleriyle çok geniş coğrafyada siyasi, idari, sosyal ve kültürel alanlarda değişime neden olacak şekilde etkili olmuştur. Timur dönemi ve sonrasında birçok sufi topluluk yeni tanım ve kurguyla kamu alanında faaliyete başlamış ve yeni talerde bulunmuştur. Muşasailer, Hurufiler, Nimetullahiler, Nakşibendiler, Halvetiler, Nurbahşiler, Bektaşiler, Erdebil Tekkesi ve Bedreddiniler bu topluluklar arasında yer almaktadır (Aka, 2012, s. 177-180).

Timur ile Rum diyarına ulaştığında onunla birlikte birçok kişi kafilesinin içerisinde yer almaktadır. Timur'un Anadolu'ya hareketi esnasında beraberinde getirdiklerinin dışında kendisiyle görüşen ve kendisinin de görüşme talebinde bulunduğu birçok âlim ve arif bulunmaktadır. Bunlar arasında Türkistan – Horasan marifetiyle gelen Otman Baba ve Tebriz'de kaldığı esnada kendisiyle görüşen Şeyh Bedreddin de sayılmalıdır. Şeyh Bedreddin ve Otman Baba'ya bağlı ve her iki şeyhin de ismiyle anılan topluluklar Trakya ve Balkanlarda bulunmaktadır. Otman Baba ve Şeyh Bedreddin'in Timur dönemi ve onunla irtibatları nedeniyle makalenin konusu edilmiştir. Bundan dolayı da iki şeyhe dair verilen bilgiler, Timur ile ilişki ve Timur ile başlayan yeni siyasi, askeri, sosyal ve irfana dair etkinin sonuçları itibarıyla sınırlıdır. Bundan dolayı da Otman Baba hakkında verilen bilgiler, Şeyh Bedreddin'e nazaran daha az veya Şeyh Bedreddin'in farklı yönleri ön plana çıkarılarak aktarılmıştır.

Otman Baba, 1378-1379 yılında Horasan'da doğmuş olmalıdır. Timur ile Anadolu'ya geldiğine göre yaklaşık yirmi yılını Horasan, Azerbaycan, Ağrı Dağı etekleri, Anadolu'da da Çorum, Osmancık ve Kızılırmak boyunca Karadeniz'de, Germiyan, Saruhan, İznik, Bursa ve çevresinde bulunduğu Velayetnamesinden anlaşılmaktadır. Fatih Sultan Mehmet'in şehzadeliği esnasında Manisa'da görüşmüştür. İstanbul ve çevresinde Göztepe ve Terkos'tan başlamak üzere Rumeli'ye

geçmiştir. Kendisiyle birlikte Rumeli'ye geçişinde abdalardan taifesi de bulunmaktadır. Rumeli'de Babaeski, Aydos, Dobruca, Tırnova, Zağra, Filipe, Edirne, Vize, Siroz, Belgrad, Vardar, Serez, Karasu Yenicesi gibi şehirlerde faaliyetini sürdürmüştür. Bu şehirlerde yerleşik bulunan tekke, şeyh ve dervişlerle ilişki ve bağlantısı vardır. Kendisinden sonra yerine kutupluk hizmeti için Akyazılı Sultan'ı işaret etmiş ve 5 Ekim 1478 yılında vefat etmiştir. Tekke ve türbesi Hasköy'de Tekkeköy'dedir (Şahin, 2007, s. 6-7).

Şeyh Bedreddin, günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde yer alan Simavna isimli bir şehirde doğmuş, babası kadı olduğu için Simavna Kadısıoğlu (ibn Kâdi-i Simavna) diye meşhur olmuştur. Doğumu hakkında hicri 730 ila 760 arasında tarihler verilmekte ve kesin bir tarih üzerinde mutabık kalınmamaktadır. Hayatının anlatıldığı Menakıbnamesi, torunu Halil b. İsmail tarafından ölümünden otuz yıl sonra kaleme alınmıştır. Torunu Halil b. İsmail doğum tarihini 760 hicri olarak belirtmiştir. Annesinin mühtedi bir Rum aileden babasının Sultan Alaaddin Keykubat soyundan geldiğine dair bilgi de verilmektedir. Ailesi, Edirne'nin Osmanlı tarafından alınmasının ardından (1362) Edirne'ye yerleşmişti.

Şeyh Bedreddin, birçok ilim alanında eğitim görmüş ve özellikle Fıkıh sahasında büyük bir âlim olmuştur. İlk tahsilini babası yanında aldı, ardından dönemin en üstatlarından olan Mevlana Yusuf'tan sarf, nahiv ve daha sonra Fıkıh derslerini tamamladı. I. Beyazıt ile Edirne'ye gelen Bursa Kadısı Şeyh Mahmud (Koca Efendi diye bilinmektedir) ve oğlu şehzade Musa Çelebi ile birlikte eğitim görmeye devam etti, bu meyanda Mevlana Yusuf'tan da Fıkıh tahsilini sürdürdü. Daha sonra amcasının oğlu Müeyyed ve şehzade Musa Çelebi ile birlikte Bursa Kaplıcaları Medresesinde Şeyh Mahmud Koca Efendi'den ders görmeyi sürdürdü ve üç öğrenciyi de hocaları bir yıllığına eğitimleri için Konya'ya gönderdi. Konya'da Mevlana Feyzullah'tan Mantık ve Astronomi eğitimi ardından çok farklı yerlere ve çok meşhur hocalardan ders almaya başlayacakları uzun bir seyahat başladı. Musa Çelebi, Semerkant'a Uluğ Beyin Astronomi hocası olacağı seyahate, Bedreddin ve Müeyyed, Şam ve Kudüs'e gitti. Kudüs'te İbni Askalani'den ders aldı. Kudüs'ten Kahire'ye gitti ve Kahire Sultan'ı onları himaye etti. Sultan Berkuk'un huzurunda devam eden ilmi toplantılarda bulundu ve Sultan'ın işaretiyle Mübarek Şah el-Mantıkî, onu daha sonra Seyyid Şerif Cürcani adıyla meşhur olacak öğrencisinin de bulunduğu ders halkasına dâhil etti. Hocasını Mübarek Şah el-Mantıkî, hacca giderken onu yanında götürdü (Dindar, 1992, s. 331-334).

Sultan Berkuk, düzenlediği ilmi toplantılarda Şeyh Bedreddin ve Ahlatlı Şeyh Hüseyin'i beğendiğinden iki bacı olan cariyeleriyle evlendirdi. Cazibe isimli cariyeye ile Bedreddin ve Meryem isimli diğer cariyeye ile de Şeyh Hüseyin Ahlati evlendi. Bu evlilik Bedreddin üzerinde büyük bir değişikliğe neden oldu ve baldızı Meryem'in tasavvuf üzerine yaptığı açıklama ve sohbetler nedeniyle Şeyh Hüseyin Ahlatî'ye intisap etti. Bu intisabın ardından Bedreddin için yeni ve zorlu bir süreç başladı ve sağlığı bozulan Bedreddin'i Şeyhi, Tebriz'e gönderdi.

Tebriz’de ilmi çevrelerle tanışan ve birçok ilmi toplantıya iştirak eden Bedreddin, 1402-1403 tarihleri arasında Timur ile de karşılaştı. Hatta rivayete göre Timur, ilmi başarıları nedeniyle kendisini beğenip takdir etti ve kızıyla evlendirip Şeyhülislam yapmak istedi. Timur’un bu teklifini kabul etmeyerek Kahire’ye geri döndü. Şeyhi gözetimindeki seyri sülukunu tamamladı ve şeyhinin vefatı üzerine posta oturdu. Bir süre sonra Kahire’deki sufi çevreler ve bazı şeyhler sebebiyle Kahire’yi terk edip Edirne’ye geri döndü. Bu defa yeni bir yolculuğa çıkarak tahsil görüp seyahat ettiği şehirleri ziyaret ederek Kudüs, Şam, Halep ve Konya’ya gitti. Adı geçen şehirlere ulaştığında halk kendisine büyük bir iltifat gösterdi ve özellikle Konya’da kalması için halk ısrar etti. Bedreddin, seyahatine devam ederek Tire’ye geldi ve burada Dede Sultan olarak bilinen Börklüce Mustafa ile tanıştı ve onun fikirlerinden etkilendi. Sakız adası Hristiyanlarıyla görüşmesinin ardından İzmir’den Kütahya’ya gitti ve Kütahya’da yine ilim ve hikmet bilgisinden etkilendiği Torlak Kemal ile görüştü. Bursa, Gelibolu yoluyla Edirne’ye ulaştı. Bir yıl sonra yeniden Bursa ve Aydın taraflarına gitti ve yine geri Edirne’ye döndü. Edirne’ye döndükten sonra işlerden el çekerek münzevi hayat sürmeye başladı (Dindar, 1992, 331-334).

Ankara Savaşının ardından Rum – Anadolu’da büyük bir siyasi belirsizlik ve kargaşa ortamı oluştu. Bedreddin’in başlattığı züht hayatı, Yıldırım Beyazıt’ın oğulları arasında başlayan mücadeleyle son buldu. Musa Çelebi, kardeşi Süleyman Çelebi’yi mağlup ederek Edirne’yi ele geçirdi (1411) ve Bedreddin’i de kazasker yaptı. Bu defa Musa Çelebi, kardeşi Mehmet Çelebi karşısında mağlup olunca Bedreddin de ailesiyle birlikte İznik’e sürüldü (1413) ve göz hapsine alındı. Fakat Bedreddin, Börklüce Mustafa’yı harekete geçirerek Aydın civarında bir isyan başlamasını sağladı ve isyanın başlatıcısı olduğu anlaşılabilecek düşüncesiyle İznik’ten kaçtı. Kastamonu’ya geldi ve Tatar ülkesine gitmek istedi, beklediği destek ve ilgiliyi göremeyince deniz yoluyla Sinop Limanından Rumeli’ye ulaştı. Zağra, Silistre, Dobruca ve Deliorman’ı dolaştı ve faaliyetlerine burada devam etti. Hem Aydın-İzmir taraflarında Börklüce Mustafa hem de Manisa-Kütahya taraflarında Torlak Kemal’in yürüttüğü başkaldırı Çelebi Mehmet’in paşaları tarafından bastırıldı ve ayaklanma bertaraf edildi. Serez’de yakalanan Şeyh Bedreddin, toplanan heyetin verdiği kararla idama mahkûm edildi ve 1412 yılından önce Serez’de idam edildi. Şeyh Bedreddin idam edildiği Serez’e defnedildi. 1070 numaralı Edirne mahalle vakıflarının yer aldığı tahrir defterinde Şeyh Bedreddin Zaviyesi vakfiyesinde 1412 tarihli kayıta “*Vakf-ı Zâviye-i Merhûm Şeyh Bedreddin bin Mevlâna Mahmud bin İsrâil el-Kadî Ayva be Simâvna.*” şeklinde merhum Şeyh Bedreddin ibaresi geçmektedir. Demek oluyor ki şeyh 1412’de hayatta değilmiş. 1420 genel kabul görmüş bir tarih ama arşiv kaydından anlaşıldığı kadarıyla bu bilgi doğru değildir (Emen, 2018, 47).

1924 yılında Türkiye Yunanistan arasında imzalanan mübadeleye göre muhacirler tarafından kemikleri alınıp Türkiye’ye getirildi ve 1961 yılında da İstanbul Divanyolu’ndaki Sultan Mahmut’un Türbesi haziresine defnedildi (Dindar, 1992, 331-332).

Mısır'da yüksek eğitimini tamamlayan Bedreddin, Şeyh Hüseyin Ahlati'nin isteğiyle Mısır'dan daha doğuya Azerbaycan mıntıkasında Tebriz şehrine gitti. Kaynaklarda Şeyh Hüseyin Ahlati tarafından Tebriz'e gönderilmesi sebebi olarak Bedreddin'in şeyhi gözetiminde takip ettiği sülukunun ağır olup etkilemesinin etkili olduğu kaydedilmektedir (Taşköprülüzade, 1989, s. 72).

1. Timur ve Şeyh Bedreddin

Ankara Savaşının ardından yani Anadolu'dan kazandığı zaferlerle geri dönen Timur, bir süre Tebriz'de kaldı. Timur'un Tebriz'de kaldığı bu süre içerisinde torunu Muhammet Sultan'ın cenaze merasimine iştirak etti. Muhammet Sultan'ın cenazesi Tebriz'den Sultaniye şehrine nakledilirken cenazeyle birlikte giden heyete iştirak ederek Sultaniye'ye gitti (Balivet, 2016, s. 54-56).

Şeyh Bedreddin, Sultaniye'den cenaze merasimi dönüşü Timur huzurunda âlim ve arifler için kurulan meclise davet edildi. Bu meclislerde görüşlerini ifade etti ve bir süre sonra heyette bulunanların dikkatini çekti. Bu hususta bir başka göre Bedreddin'in Şemseddin Cezeri aracılığıyla bu toplantılara katıldığı ve Timur'un kendisine değer vermesini sağladığı yine kaynaklarda konu edinilmektedir. Şemseddin Cezeri ise Timur'un Ankara Savaşı'nı kazanmasının ardından Bursa'ya kadar gidip buradaki âlimlerden yanına alıp götürdüğü kişilerden birisiydi. Timur, Şemseddin Cezeri'yi Tebriz'den sonra Semerkant'a götürmüştü.

Bedreddin, Tebriz'de devam eden ilmi müzakerelerde Timur'un beğenisini kazanmasının ardından Sultan'ın yanında kalma teklifini kabul etmeyerek geri çevirdi. Sultan Timur, Bedreddin'in birçok müşkül ve çetrefilli konuya getirdiği izah ve verdiği cevaplarla onun zekâ ve ilmini fark ederek kendisine yüksek mevkili görev teklifinde de bulundu. Bu cazip tekliflere rağmen Bedreddin, Timur'un teklifini kabul etmeyerek Rum-Anadolu üzerinden Mısır'a şeyhi Şeyh Hüseyin Ahlati'nin yanına geri döndü (Dindar, 1992, s. 332).

Yukarıdaki aktarılan konu başlıkları, Şeyh Bedreddin Menakıbında da şu şekilde yer almaktadır:

*Şeyh henüz doğuya gitmemişti
Rum akrep ile yılan doluydu*

*O sırada âlem kargaşa içindeydi
Her mendebur şerli işe girişmişti*

*Şeyh âlemi dolaşmıştı
O sırada Tebriz'de kalıyordu*

*Timur'un oğlunun cenazesi
O sırada Rum'dan Tebriz'e geldi*

*Sultaniye şehrine tabutunu
Almış götürüyorlardı*

*Şeyh'i tanıyan birkaç Acem
Gördüler Şeyh'i şehirde*

*Cezeri Rum'da bulunduğu sırada
Gece gündüz yoldaş olmuş bunlara*

*Birlikte gelmişti İran iline
Timur'un hükmüyle viran iline*

*Şeyh'in vasıflarını işitmişti
Acemlerin ileri gelenlerindendi*

*O gün davet etti Şeyh'i
Han Muhammed tabutuna*

*Muratlı insan o gece konuk oldu
Sayısız ilmi sohbet edildi*

*Ertesi gün Şeyh'i alıp gittiler
Sultaniye şehrine ilettiler*

*Ölüyü orada defnettiler
Ertesi gün Tebriz'e revan oldular*

*Tebriz'e gelip yerleştiler
Timurleng'in gelişini beklediler (Hafız Halil, 2016, s. 99-100).*

Menakıbnamenin verdiği bilgilere bakılacak olursa Timur, Bedreddin'e itibar ve ihtiram göstererek onunla gece gündüz sohbet yapmaya başladı. Hatta kızını ona verip Şeyhi, Şeyhülislam ve müftü yapmak istedi.

*Şeyh'e çok itibar ederdi
Avcı gibi onu avlamak isterdi*

*Dediklerine göre kızın ona verecekti
Memleketten biraz da il verecekti*

*Padişah onu şeyhülislam edecekti
O dolunay İslam müftüsü olacaktı. (Hafız Halil, 2015, s. 105-106).*

Şeyh Bedreddin, Anadolu ve Balkan sahasında ismi yaygın olarak bilinen kişilerden birisi haline geldi. Onun tanınmasına neden olan hususlar arasında Timur ile Yıldırım Beyazıt karşılaşması olan Ankara Savaşının ardından Osmanlı Devletinin yaşadığı Fetret Döneminin etkisi çok fazla oldu. Savaşın ardından Şeyh Bedreddin, Musa Çelebi yanında yer aldı. Onun kazaskeri olan Şeyh Bedreddin, hem ilim hem de hikmette söz sahibi nadir kişilerdendi (Bardakçı, 1999, s. 55-62).

Şeyh Bedreddin'in yukarıda özetlenen hayatı içerisinde daha az dikkat çeken husus ise Timur ile karşılaşması ve Timur'un ona gösterdiği iltifat ve itibardır. (Dindar, 1992, s. 332). Bunun yanında Şeyh Bedreddin

adıyla kendilerini adlandıran Trakya ve Balkanlarda faaliyet yürüten sufi topluluklar bulunmaktadır (Maden-Özyol-Gürel, 2023, s. 6-9).

2. Otman Baba ve Timur

Otman Baba, 780 (1378-79) yılında doğdu ve 8 Receb 883'te (5 Ekim 1478) vefat etti. Otman Baba, vefatından önce halifelerinden Küçük Abdal'a, kerametlerini toparlamasını söyledi (Koca, 2001, s. 263-272). Küçük Abdal, Otman Baba'nın menakıbını toparladığı Velayetname-i Otman Baba adlı eserini onun ölümünden beş yıl sonra kaleme aldı (Kılıç-Arslan-Bülbül, 2007). Bu eser sadece Otman Baba'nın tekke ve taliplerine yönelik faaliyetlerin değil aynı zamanda dönemin dini sosyal ve iktisadi hayatına ışık tutacak bilgiler veren önemli bir kaynaktır (Fehmi Hasan, 1927, s. 239-244). Otman Baba'nın Anadolu'ya Timur ile birlikte geldiği bilgisi de Velayetnamede kaydedilmektedir. Otman Baba'nın Oğuz dili konuştuğu, cüssesi heybetli, nazarı himmetli, sırrına kimsenin vakıf olamayacağı gibi ayrıntılı bilgiler Küçük Abdal tarafından Velayetnamesinde aktarılmaktadır (Küçük Abdal, Yazma No 4985). Otman Baba Velayetnamesinde Timur'un Rum diyarına yöneldiğinde onunda aynı zamanda Rum'a geldiği bir cümlelik kaydı yer almaktadır.

"Rivayet ederler ki o vakit ki Temür Leng maşrık tarafından Rum kastına revan olup geldik de ol server-i kutb-ı alem bile gelmiş idi. Ve kendinin nutku dahi öyle idi." (Yalçın, 2008, s. 62).

Otman Baba'nın seyahatlerini iki ana bölge veya güzergâha ayırmak mümkündür. Horasan'dan Rum'a yani Anadolu'ya ve Rum'dan da Balkanlara şeklinde iki başlık altında toparlanabilir (Birdoğan, 1998, s. 22-32; Birdoğan, 1995). Horasan'dan Rum güzergâhını takip eden Otman Baba'nın Rum'a ulaşınca kadarki yolculuğu hakkında ya çok az ya da hemen hiçbir bilgiye rastlanılmamaktadır. Lakin Otman Baba Velayetnamesine göre Horasan ile ilişkilendirilmesi nasıl bir marifete sahip olduğuna dair dikkat çekmekte ve takip ettiği marifetinin kaynağının takibi açısından kolaylık sağlamaktadır. Bu işarete ve Otman Baba'nın Timur ile birlikte geldiği belirtilmesine karşın onun bu yolculuğunun ayrıntılarına başka bir ifade ile Horasan'dan hareket etmesine yer verilmemiştir. Yani Timur ile nasıl bağlantı, ilişki ve yolculuk boyunca neler yaptığına ilişkin hiçbir ayrıntı veya bilgi bulunmamaktadır.

Otman Baba'nın yolculuğunun Rum diyarındaki kısmında da Timur ile ilgili çok ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Sadece Timur değil Rum diyarına gelince kimlerle karşılaştı, ilk kiminle bağlantıya geçti, hangi referans ile bu bağlantı ve ilişkiyi sağladı ya da ilk nereye yerleşti vb. birçok soru açıkta kalmaktadır. Hatta Rum diyarına gelişinde kimlerle geldi, ailesi, kendisine bağlı topluluklar ve müşit ya da pirlerin hangileriyle hareket etmekteydi gibi bu kısımda da birçok konu ve soru açıkta kalmaktadır. Fakat bütün bunlara karşın Fatih Sultan Mehmet döneminde faaliyet yürütmesi yanında Fatih Sultan Mehmet ile de karşılaşmıştır (İnalcık, 2010, s. 137-162).

Otman Baba'nın yolculuğu ve faaliyetlerinin neredeyse tamamına yakınının ayrıntıları Rumeli'ye aittir. Fakat Rumeli bağlantısını Rum ile

devam ettirmektedir. Otman Baba, Rumeli'deki faaliyetleriyle ön plana çıkmaktadır. Otman Baba'nın Rum'daki faaliyetleri, Horasan işaretinden daha belirgin ya da daha fazla bilgi verilmektedir. Trakya, Rumeli ve Karadeniz merkezinde Otman Baba, faaliyet alanının bu genişliğini kısa bağlantı ve geçişlerle Rum diyarı ile sağlamaktadır.

Otman Baba'nın Horasan'dan geldiğine dair bilginin dışında ilk dönem Türkistan-Horasan pirlerinin kendi referansı oluşunu belirtmesi, marifet anlayışı hakkında çok önemli bir ipucudur. İşte Otman Baba, marifet olarak kendisini Sarı Saltuk'a bağlamış ve onun çerağını yeniden kendisinin uyardığını Küçük Abdal, Otman Baba Velayetnamesinde aktarmıştır. Otman Baba'nın hangi ekole sahip olduğuna dair başlangıç olarak bu bağlantının kurulmasının ardından ikinci adım olarak yine Horasan referansına sahip diğer pirlerle olan ilişkisi de aktarılmaktadır (Taşgün-Taşgün, 2022, s. 151-175). Özellikle Şüca Dede, Arık Çoban yani Koyun Baba gibi kendi döneminde yaşayan büyük erenlerle de irtibatı olmuştur. Şüca Dede'nin onun zamanındaki kutup olduğu ve onun vefatının ardında da kutupluk makamının Otman Baba'ya geçtiği de eserde yazılıdır. Bağlantısı olan Koyun Baba, onu Balkanlara göndermiştir. Otman Baba'nın vefatından sonra yerine Akyazılı Sultan geçmiş ve ondan sonra da Demir Baba onun postuna oturmuştur. Bu üç zatta Balkanlarda hale türbe ve ziyaretçileri yanında talipleri olan büyük evliyadır ve Otman Baba Tekkesine bağlı topluluklar halen mevcuttur (Yılmaz-Çavuş, 2022, s. 235-252).

Otman Baba, 780 (1378-79) yılında doğduğu gibi hayatı hakkındaki bilgilerin tamamı, halifelerinden Küçük Abdal'a dayanmaktadır (Karamustafa, 2008, s. 60-62). Küçük Abdal tarafından Otman Baba'nın emriyle ölümünden sonra Velayetname-i Otman Baba isimli tertip edilen esere dayanmaktadır. Bu çalışmada da özetlenen bu bilgiler de Velayetname-i Otman Baba'dan istifade edilerek hazırlanmıştır.

Otman Baba Velayetnamesinin verdiği bilgi arasında Timur ile bağlantısı veya Horasan'dan birlikte nasıl geldiği hakkında bilgi verilmemiştir. Timur ile bağlantı ve irtibatlandırıldığı bir cümlemin ötesine geçmezken acaba bu cümle neden metinde yer almıştır? Her nasılsa bu husus bir cümleyle aktarılmakta yetinilirken Otman Baba isimlendirmesi konusu ayrıntılı ve hatta Türkistan-Horasan-Azerbaycan-Rum ve Rumeli marifetinin en önemli konularından birisi hakkında ipucu verilmektedir. Hüsam Şah veya Hüsam Dede adıyla yine Rum ve Balkanlarda var olan tekke ve ziyaretlerinin bulunması da dikkatleri bu hususa çekmektedir (Doğru, 2002, s. 170-171). Bu adlandırmaların önemli bir kısmı Şeyh Bedreddin'in faaliyet alanıyla paralellik göstermektedir. Kaldı ki Otman Baba, Rumeli'de Şeyh Bedreddin'in yaşayıp etkilediği çevreler ve dolaşım faaliyet yürüttüğü mekanlarda dolaşarak irşadını sürdürmüştür.

Sonuç

Bu çalışma, Timur ile ilişki ve irtibatı olan iki şeyhi konu edinmiştir. Şeyh Bedreddin ve Otman Baba, Timur ile bağlantısı olmasına rağmen her iki şeyhin de Timur ile ilişkileri nedeniyle bu yönleri dikkat çekmemiş veya

bu hususa çalışmalarda yeterince ilgi gösterilmemiştir. Her iki şeyhin ismi, hatırası ve etkisi günümüze kadar ulaşmıştır. Ayrıca her iki şeyhin bağlıları Anadolu ve Balkanlarda yaşamakta ve şeyhleri adına meydan açmaktadır. Yine her iki şeyhin müritleri, şeyhleri adına açtıkları meydanda şeyhlerinin zikrini ve ismini anmaya, irfan meclislerinde velayetini anlatmaya devam etmektedir.

Şeyh Bedreddin, Tebriz'de Timur'un torununun cenaze törenine katılmış ardından da otağında onun ilim ve irfan müzakereleri yapılan meclislerinde bulunmuştur. Şeyhin birçok sorunlu ve sıkıntılı konu hakkında verdiği bilgi ve ürettiği çözüm, bir devlet adamı olarak Timur'un dikkatini çekmiş ve yanında kalması için açık davet almasına neden olmuştur. Ankara Savaşı ardından Tebriz'e giden Şeyh Bedreddin, bu tanışma ardından yeniden şeyhinin yanına Mısır'a dönmüştür.

Diğer şeyh Otman Baba, Rum-Anadolu'ya Timur ile birlikte gelmiş. Rum-Anadolu'da faaliyetinin ardından Balkanlara ulaşmış ve burada vefat etmiş. Otman Baba da Fatih dönemine kadar yaşamış ve Fatih ile karşılaşmıştır.

Kaynaklar / References

- Aka İ. (2012). "Timurlular", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 41, 177-180.
- Balivet Michel. (2016). *Şeyh Bedreddin Tasavvuf ve İsyan*, Çeviren Ela Güntekin, Dördüncü Basım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Bardakçı M. N. (1999). "Osmanlı Devleti'nin Fetret Dönemi ve Şeyh Bedreddin Hareketi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 55-62.
- Birdoğan N. (1988). "Otman Baba ve Velayetnamesi", *Folklor Edebiyat*, 16, 22-32.
- Birdoğan N. (1995). *Anadolu ve Balkanlar'da Alevi Yerleşmesi, Ocaklar-Dedeler-Soyağaçlar*, Mozaik Yayınları.
- Dindar B. (1992). "Bedreddin Simâvî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 5, 331-334.
- Doğru H. (2002). "Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de Fetih ve İskân Siyaseti", Editör Hasan Celal Güzel, Salim Koca vd., *Türkler*, Cilt 9, Yeni Türkiye Yayınları, 170-171.
- Emen H. (2018). XVI. Yüzyılda Rumeli Bölgesinde Tekkeler ve Zaviyeler (Sağ Kol Örneği), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, Muğla.
- Fehmi [Turgal] H. (1927). "Otman Baba Velayetnamesi", *Türk Yurdu*, Cilt 5, 27, 239- 244.
- Hafız Halil. (2015). *Şeyh Bedreddin Menakıbnamesi*, Manzum Çeviri Prof. Dr. Mehmet Kanar, İstanbul: Tekin Yayınları.
- İnalçık H. (2010). "Otman Baba ve Fatih Sultan Mehmet", *Osmanlılar*, Timaş Yayınları, 137-162.
- Karamustafa A. T. (2008). *Tanrının Kuraltanımaz Kulları, İslam Dünyasında Derviş Toplulukları (1200-1550)*, Çeviren Ruşen Sezer, 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları.
- Kılıç F.- Arslan M.- Bülbül T. (2007). *Otman Baba Velayetnamesi, (Tenkitli Metin)*, Grafiker Yayınları.
- Koca Ş. (2001). "Od'man Baba Velayetnamesi (Vilayetname-i Şahi) ve Gökçek Abdal Hakkında Bir Didaktik Kodeks", *Folklor Edebiyat*, 29, 263-272.
- Küçük Abdal, *Vilayetname-i Otman Baba*, Ankara Cebeci Halk Kütüphanesi, No 495; Milli Kütüphane, Mikrofilm Arşivi, No A. 4985.
- Maden F.-Özyol, E.-Gürel, H. B. (2022). "Kuşadası'nda Alevilik ve Bektaşilik İzleri". *Edeb Erkan*, 1, 1-33.
- Şahin H. (2007). "Otman Baba", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 34, 6-7.

- Taşğın A. (2017). "Balkanlarda Konyalı ve Karamanlılar: Belgelenemeyen Bir Aidiyetin Hikâyesi", *Konya Araştırmaları Göç ve İskân*, Editör: Prof. Dr. Alaattin Aköz - Prof. Dr. Doğan Yörük, Palet Yayınları, 145-160.
- Taşğın A.-Atay Ö. (2019). "Horasan'dan Konya'ya Türkistan – Horasan Marifetinin Göçü: Fütüvvetin Son Meydanı Olarak Konya", *Geçmişten Günümüze Göçler Konya Kitabı XVII*, Editör Alaattin Aköz-Doğan Yörük-Haşim Karpuz, Konya Ticaret Odası Yayınları, 155-184.
- Taşğın A.-Taşğın H. (2022). "Türkistan, Horasan, Azerbaycan, Rum ve Rumeli Marifetinde Pirlerin İsimleri: Sarı Saltuk Adlandırmasında Renk ve Anlam Üzerine", *Rumeli'nin Gözcüsü Sarı Saltık Gazi Tarih, Edebiyat ve Folklor Yazıları*, Editör Ayşegül Kılıç, Trakya Üniversitesi Sarı Saltuk Gazi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 151-175.
- Taşköprülüzade. (1989). *eş-Şakâiku'n-Nu'maniyye (Mecdi Tercümesi)*, Cilt 1, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Yalçın Y. (2008). *Türk Edebiyatında Velâyetnâmeler ve Otman Baba Velâyetnâmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Yılmaz H.-Çavuş M. (2022). "Musahipsiz Otman Babalılarında Kimlik Mücadelesi". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 102, 235-252.